

Kapitola 19

Energetika ve vnějších vztazích České republiky

Lukáš Tichý

ENERGETIKA VE VNĚJŠÍCH VZTAZÍCH ČESKÉ REPUBLIKY: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

V roce 2015 se hlavní agenda vnitřní a vnější dimenze energetické politiky energetické unie vyvíjela ve znamení silné kontinuity předchozího roku 2014 zaměřeného především na unijní energetickou bezpečnost, která tak představovala jedno z nejčastěji skloňovaných slov energetického diskurzu EU. Stejně jako v roce 2014, také v roce 2015 byla unijní energetická bezpečnost charakterizována souběžným působením dvou důležitých faktorů.¹

Zaprvé, energetická politika a bezpečnost EU se v roce 2015 vyvíjela zejména pod vlivem krize ve vztazích s Ruskou federací (RF) společně s vyhocenými rusko-ukrajinskými energetickými vztahy, které vyvolaly mezi členskými státy strach ohledně zajištění stabilních dodávek ruské ropy a plynu přes ukrajinské území do Evropy. Tyto obavy byly během roku 2015 umocněny jednak opakovaným přerušením dodávek plynu v červenci a listopadu z Ruska na Ukrajinu. A to navzdory tomu, že koncem září 2015 byla z podpory EU uzavřena předběžná dohoda, tzv. zimní balíček o dodávkách ruského plynu na Ukrajinu v nadcházejícím zimním období, tj. od 1. října do konce března 2016.² Zároveň v polovině ledna 2015 varoval šéf ruské společnosti Gazprom Alexej Miller státy EU, aby si hledaly jiné cesty pro tranzit plynu, protože RF plánuje do roku 2019 zastavit přepravu plynu přes Ukrajinu.³ Přitom zájmem EU v čele s většinou středoevropských a východoevropských států a Evropskou komisí (EK) reprezentovanou jejím místopředsedou odpovědným za energetickou unii Marošem Šefčovičem je naopak snaha o zachování Ukrajiny jako tranzitní země a posílení její energetické bezpečnosti.⁴ To se v roce 2015 projevilo např. kritikou plánovaného ruského plynovodu Nord Stream 2 obcházejícího Ukrajinu⁵ a zároveň zvýšeným reverzem dodávek zemního plynu ze Slovenska, Polska a Maďarska na Ukrajinu.⁶

Přestože během roku 2015 k přerušení dodávek plynu do zemí EU nedošlo, ruský prezident Vladimir Putin ubezpečil EU o zájmu Ruska na zachování tranzitu plynu přes Ukrajinu a předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker a místopředseda Evropské komise M. Šefčovič navrhli restart v energetických vztazích s Ruskem, zůstala energetická interakce výrazně poškozena a oslabena.⁷ K tomu dále přispělo mj. zahájení vyšetřování ruské společnosti Gazprom ze strany EK⁸ či rozhodnutí o obnovení sankcí EU vůči RF.⁹

Zadruhé, pod vlivem těchto skutečností se EU během roku 2015 zaměřila na řadu opatření s cílem posílit energetickou bezpečnost a snížit energetickou závislost na Rusku. Tato opatření se týkala jak vnitřní, tak vnější dimenze energetické bezpečnosti. Na vnější úrovni věnovala EU pozornost energetickým vztahům s potenciálními dodavateli, zejména s Islámskou republikou Írán (IRI) a USA, s nimiž EU jednala o nové dohodě o Transatlantickém obchodním a investičním partnerství (TTIP), kde je energetika mj. jednou z kapitol. Zároveň TTIP, která by mohla omezit americké celní bariéry pro vývoz energetických surovin a rozšířit tak možnosti zásobování EU, byla jedním z hlavních témat 7. 5. 2015 na zasedání Rady pro zahraniční věci ve formátu ministrů obchodu členských zemí v Bruselu.¹⁰ I když nebyly během roku 2015 ani export amerického břidlicového plynu ve formě LNG, ani dodávky íránského plynu prostřednictvím plynovodů či v podobě LNG do zemí EU příliš pravděpodobné, v případě Íránu, který má největší zásoby plynu a čtvrté největší zásoby ropy na světě, došlo v roce 2015 k zásadní události, jež má pozitivní vliv na jednání EU s IRI. Dne 14. 7. 2015 se podařilo zástupcům šesti velmocí a Íránu uzavřít *Konečnou dohodu o společném komplexním akčním plánu*, na jejímž základě by měl Západ postupně odvolat sankce.¹¹ Zrušení sankcí umožní IRI znovu obnovit dodávky ropy do Evropy a zahájit rozhovory s EU o dodávkách plynu, jako tomu bylo např. 28. 7. 2015, kdy o této otázce jednala Vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku Federica Mogheriniová s íránským ministrem zahraničních věcí Mohammadem Javadem Zarífem.¹² Na vnitřní úrovni se EU zaměřila na projekt energetické unie, který byl oficiálně představen M. Šefčovičem 25. 2. 2015. Vedle zajištění energetické bezpečnosti se energetická unie zaměřuje zejména na dokončení liberalizovaného a plně integrovaného trhu s elektřinou a plynem, na energetickou účinnost, nízkouhlíkovou ekonomiku a v neposlední řadě na výzkum a inovace v prioritních oblastech využívání obnovitelných zdrojů.¹³

V kontextu těchto událostí se v roce 2015 vyvíjela také vnitřní a vnější dimenze energetické politiky ČR, která v rámci svého energetického diskurzu akceptovala většinu unijních témat a otázek. Česká republika se tak v roce 2015 opakovaně zabývala možnými dopady přerušení dodávek plynu z Ruska na Ukrajinu na energetickou bezpečnost, která by podle vyjádření ministra průmyslu a obchodu Jana Mládky (ČSSD) neměla být ohrožena, protože „*Máme [...] dodávky z Norska ...*“. Již dříve, 17. 2. 2015, jednal Jan Mládek (ČSSD) o bezpečnosti tranzitu ruské ropy a zemního plynu s ukrajinským ministrem energetiky a uhelného průmyslu Volodymyrem Demčyšynem, který jej ujistil, že Ukrajina je spolehlivý partner v tranzitu ropy, ale i plynu, protože: „*Nebereme plyn z tranzitních plynovodů.*“¹⁴ V tomto ohledu pak ČR společně s dalšími zeměmi V4 zdůraznila potřebu, aby „*byl zachován tranzit přes Ukrajinu*“¹⁵ a naopak se negativně postavila proti výstavbě plynovodu Nord Stream 2, který dle čes-

kého premiéra Bohuslava Sobotky (ČSSD) „*může destabilizovat Ukrajinu*“. Podobně se vyjádřil i předseda opoziční KSČM Vojtěch Filip, který považuje dohodu za destabilizující ve snaze „*potopit nejen Ukrajinu, ale i nás*“, přičemž následně hrozí, že „*Česko bude platit tranzitní poplatky Německu*.“¹⁶ V neposlední řadě ČR v roce 2015 opakovaně podpořila vytvoření energetické unie, která „*přinese ČR vyšší bezpečnost a spolehlivost dodávek*“¹⁷ a souhlasila s prodloužením sankcí vůči RF.

Ve snaze o posílení energetické bezpečnosti se pak ČR v září 2015 v sektoru zemního plynu zaměřila na rozšíření objemu podzemních zásobníků plynu, které by se podle J. Mládky měly ze současné kapacity zajišťující zhruba 37 % spotřeby „*zvýšit na přibližně 50 procent roční spotřeby*“.¹⁸ Současně s tím jednal 4.–7. 9. 2015 ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek (ČSSD) s představiteli Íránu, včetně prezidenta Hasana Rúháního, o zlepšení ekonomické a energetické spolupráce.¹⁹ Vedle toho se ČR v roce 2015 zaměřila na posílení energetické bezpečnosti v sektoru ropy, když např. o diverzifikaci dodavatelů ropy jednal 16. 9. 2015 prezident Miloš Zeman v Ázerbájdžánu, který je podle J. Mládky „*pro nás velmi důležitým alternativním dodavatelem ropy*...“.²⁰

V sektoru uhlí probíhala v roce 2015 intenzivní debata o prolomení či zachování limitů těžby uhlí v severních Čechách. Vláda ČR se nakonec 20. 10. 2015 rozhodla o prolomení těžebních limitů povrchového lomu Bílina a zachování těžebních limitů na dole ČSA. Rozhodnutí vlády následně vyvolalo mezi politickými představiteli ČR intenzivní diskusi. Zatímco J. Mládek zdůraznil, že se „ *podařilo ... zajistit uhlí pro české teplárenství*“²¹ a ministr zemědělství Marian Jurečka (KDU-ČSL) ocenil, že „*uhlí bude prioritně využito na teplárenské provozy*“,²² ministr obrany Martin Stropnický (ANO) byl více skeptický, protože podle něj „*rozhodnutí vlády [...] energetickou bezpečnost ČR příliš neovlivní*“.²³ Prolomení limitů dále podpořil prezident Zeman či bývalý premiér Miroslav Topolánek, naopak kritiku si vláda vysloužila od Miroslava Kalouska (TOP 09), podle kterého „*si naše krajina dál nezasloužila další poškozování*“²⁴ či předsedkyně Strany zelených Jany Drápalové, která prohlásila, že „*se vláda vrací ke komunistické praxi drancování krajiny*“.²⁵

Podobně intenzivní debata probíhala v roce 2015 také v sektoru jaderné energie, kde se vláda ČR, po zrušení tendru na výstavbu dvou bloků JE Temelín společností ČEZ 10. 4. 2014, rozhodla pro stavbu dvou nových bloků v jaderných elektrárnách v Dukovanech a Temelíně, které by měly být spuštěny nejpozději do roku 2037 s cílem zajistit energetickou soběstačnost a bezpečnost ČR. Podle B. Sobotky by „*stavba prvního z bloků měla začít v Dukovanech*“,²⁶ přičemž výběrové řízení na dodavatele nového bloku by mohlo být zahájeno již koncem roku 2016. Zatímco v otázce výstavby nových jaderných bloků panoval relativní politický konsenzus, v případě financování dostavby JE Dukovany a JE Temelín se názory politických činitelů rozcházelely. Například J. Mládek zdůraznil, že „*nové jaderné bloky v Česku by měl postavit zvláštní státní podnik*“.²⁷ Naopak podle ministra financí Andreje Babiše (ANO) by „*financování prvního nového dukovanského bloku měla zajistit společnost ČEZ*“.²⁸ Podobně B. Sobotka předpokládá, že: „*Přípravu investice musí financovat ČEZ. Nejsem stoupencem toho, aby vláda garantovala výkupní ceny*...“²⁹

Společnost ČEZ pak počítá, že výstavba každého jaderného bloku v ČR bude stát kolem 120 až 150 mld. Kč, přičemž po vyhlášení tendru v nejbližších letech bude zhruba

v roce 2020 vybrán dodavatel. O tendr pak během roku 2015 vyjádřily vedle dřívějších firem z Francie, USA, Ruska, nově také společnosti z Japonska, Číny a Jižní Koreje. Naopak rozhodnutí vlády ČR o výstavbě nových jaderných reaktorů kritizovali političtí představitelé Rakouska a Německa, ale i některé nevládní a ekologické organizace jako např. Hnutí Duha, sdružení Calla nebo Aliance pro energetickou soběstačnost.³⁰

Rozhodnutí o výstavbě nových jaderných reaktorů pak vychází z dokumentu nazvaného *Národní akční plán jaderné energetiky v České republice* (NAP JE), jenž připravilo ministerstvo průmyslu a obchodu ve spolupráci s ministerstvem financí a jenž vláda České republiky 3. 6. 2015 schválila. NAP JE považuje z pohledu státu za žádoucí „*neodkladně zahájit přípravu na umístění a výstavbu jednoho jaderného bloku v lokalitě Temelín a jednoho bloku v lokalitě Dukovany*“.³¹

NAP JE pak vychází z *Aktualizace Státní energetické koncepce České republiky* (ASEK), kterou vláda schválila 18. 5. 2015 a která nahradila předchozí dokument SEK z roku 2004. ASEK, stejně jako předchozí verze počítá s růstem výroby elektřiny z jaderné energie ze současných 33 % až na zhruba 50 % v roce 2040. Za tímto účelem by se měly postavit další reaktory v JE Temelín a JE Dukovany. Vedle této vnitřní úrovně energetické politiky ČR zmiňuje nový ASEK také její vnější dimenzi, kde doporučuje „*posilovat energetickou spolupráci zemí V4 a snažit se koordinovat postoj v energetice v rámci EU ...*“.³² Zároveň ASEK podporuje diverzifikaci evropských přepravních tras a zdrojových teritorií, liberalizaci a integraci trhu s energiemi a v rámci evropských jednání zdůrazňuje potřebu obhajovat národní suverenitu nad volbou energetického mixu.

Otázka vnitřní a vnější dimenze energetické bezpečnosti se dále objevila v nové *Koncepci zahraniční politiky České republiky* (dále jen *Koncepce*), kterou vláda ČR schválila 13. 7. 2015. Podle *Koncepce* usiluje ČR o diverzifikaci dodávek strategických surovin, přepravních tras a zdrojových teritorií, ale „*i o omezení závislosti energetického sektoru na [...] regionech, na nichž je nyní dominantně závislá ...*“³³ čímž se rozumí především Ruská federace. Dále podle *Koncepce* realizuje ČR svoji energetickou politiku a bezpečnost v rámci EU, kde „*usiluje o lepší propojenost energetických soustav členských států, o zajištění možnosti reverzních toků, dobudování vnitřního trhu s energiemi*“.³⁴

Velmi podobně je problematika vnitřní a vnější dimenze energetické bezpečnosti upravena také v aktualizované *Bezpečnostní strategii České republiky* (dále jen *Bezpečnostní strategie*), kterou vláda ČR schválila 4. 2. 2015. Podle *Bezpečnostní strategie* patří mezi vážné hrozby „*přerušení dodávek strategických surovin nebo energie*“,³⁵ proto k zajištění energetické bezpečnosti usiluje ČR o „*maximální možnou diverzifikaci přepravní infrastruktury s důrazem na uchování tranzitního postavení ČR*“.³⁶ Kromě toho ČR podporuje realizaci energetické bezpečnosti „*v rámci EU a NATO ...*“.³⁷ V neposlední řadě je energetická bezpečnost a její hrozby zmíněna jednak v dokumentu s názvem *Dlouhodobý výhled pro obranu 2030*, schváleném vládou ČR 15. 6. 2015, podle kterého o světové zásoby surovin „*bude Evropa soutěžit s jihovýchodní Asii*“ a nelze ve střednědobém horizontu vyloučit „*výrazné dlouhodobé snížení dodávek z RF*“.³⁸ Zároveň vláda ČR 21. 12. 2015 schválila dokument s názvem *Koncepce výstavby Armády České republiky 2025*, kde je „*zajišťování energie*

*tické bezpečnosti a funkčnosti kritické infrastruktury*³⁹ propojeno s otázkou krizového řízení a s mezinárodním bojem proti terorismu.

Výše zmíněná témata české politické diskuse společně s klíčovými událostmi v oblasti energetiky měly v roce 2015 zásadní vliv na směřování vnějších energetických vztahů ČR. Stejně jako rok předtím, také v roce 2015 byly aktivními aktéry vnějších energetických vztahů ČR především předseda vlády, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR (MPO), Ministerstvo zahraničních věcí ČR (MZV), Ministerstvo životního prostředí ČR (MŽP), ale i prezident ČR. Z pohledu vnější dimenze energetické bezpečnosti a politiky byl na multilaterální úrovni pro ČR v roce 2015 klíčový prostor EU a spolupráce s ostatními středoevropskými zeměmi v rámci Visegrádské skupiny. V případě bilaterálních energetických vztahů se ČR v roce 2015 nejvíce orientovala na Německo, Rakousko, USA a Francii. Naopak v důsledku vojenské angažovanosti Ruska na Ukrajině a uvalení sankcí EU vůči RF dosáhly v roce 2015, stejně jako o rok dříve, česko-ruské energetické vztahy jen minimální úrovně.

V kontextu těchto skutečností je pak možné český diskurz o vnější dimenzi energetické politiky a bezpečnosti během roku 2015 označit co do míry *politizace jako omezený*. Na jednu stranu téma vnější energetické politiky a s ní související otázky byly v roce 2015 přítomny v dokumentech typu ASEK, Koncepce a Bezpečnostní strategie. Na druhou stranu otázka vnějších energetických vztahů ČR není častým tématem projevů a vystoupení politických představitelů ČR. Stejně tak je možné v roce 2015, jako v roce 2014, hovořit o *omezené polarizaci* české diskuse o vnější dimenzi energetické politiky a bezpečnosti. Na jednu stranu mezi hlavními institucionálními a politickými aktéry panovala shoda o významu většiny energetických otázek spojených s problematikou vnějších vztahů a potřebě posílení energetické bezpečnosti ČR. Na druhou stranu rozdílnou, nikoliv však protichůdnou pozici institucionálních a politických aktérů lze identifikovat ve vztahu k otázce financování nového tendru na výstavbu jednoho bloku JE Dukovany a jednoho reaktoru JE Temelín a zejména v otázce prolomení limitů těžby uhlí v ČR. V neposlední řadě v roce 2015, podobně jako v předchozím roce, podporovala ČR na jednu stranu *vytváření společné politiky*, která vycházela z *proaktivního jednání a spolupracující pozice* v případě otázky zajištění energetické bezpečnosti, např. v případě energetické unie, kde ČR prosadila doplňující úpravy. Na straně druhé ČR přijala *adaptaci na vnější politiku*, která byla výsledkem *reaktivního jednání a neutrální pozice* v případě zvyšování energetické účinnosti a podpory obnovitelných zdrojů energie na výrobě elektřiny.

VNĚJŠÍ ENERGETICKÉ VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Multilaterální rozměr vnějších energetických vztahů ČR

Energetická bezpečnost ČR a EU

Aktivita a pozice ČR jak v procesu vyjednávání o energetických otázkách na půdě EU, tak ve vztahu k jednotlivým cílům energetické politiky EU zůstala v roce 2015

nezměněna. Zatímco v případě cíle energetické bezpečnosti, kam patří otázky, jako je právo členských států rozhodovat o složení energetického mixu, využívání jaderné energie, diverzifikace přepravních tras, zdrojů a dodatelů apod., a cíle konkurenceschopnosti, kam patří mj. otázky podpory dokončení liberalizace vnitřního energetického trhu, propojení přepravních tras a přenosových soustav mezi členskými státy uvnitř EU atd., podporuje ČR aktivně jejich naplňování na půdě EU, naopak v případě cíle zaměřeného na udržitelnost, tj. podpora OZE, energetická účinnost a snižování emisí CO₂ atd., se ČR staví vůči němu spíše skepticky a buď samostatně, nebo společně s dalšími státy vyjadřuje kriticky své připomínky. Nicméně ČR na půdě EU nevetuje rozhodování o hlavních environmentálních cílech, ani svým jednáním neblokuje další směřování unijní energetické politiky v této oblasti, ale naopak snaží se být konzistentní a ve většině případů také je.

Tato pozice ČR byla v roce 2015 patrná na příkladu projektu energetické unie, který byl oficiálně představen 25. 2. 2015, kdy byl zveřejněn balík k energetické unii, jímž chce EK podpořit spolupráci členských států v energetické oblasti. Základním dokumentem je tzv. *Strategie pro evropskou energetickou unii* (dále jen *Strategie energetické unie*), neboli sdělení s názvem *Rámcová strategie k vytvoření odolné energetické unie s pomocí progresivní politiky v oblasti změny klimatu*. Energetická unie představuje ambiciózní plán na integraci energetických politik v EU nad rámec návrhu předsedy Evropské rady Donalda Tuska z dubna 2014, který prezentoval návrh na koordinaci dodávek plynu, a dalších iniciativ doposud představených samotnou Komisí. Vedle toho Evropská komise v rámci energetické unie upozornila na problémy, kterým Evropská unie a členské státy čelí.

Evropská komise v této souvislosti zdůraznila, že EU je největším světovým dovozcem energie, členské země EU zajišťují více než 50 % své roční energetické spotřeby dovozy ze zemí mimo EU a za tuto energii platí přibližně 400 mld. EUR. Dále EK v dokumentu připomněla, že energetická infrastruktura v EU stárne a bude třeba ji modernizovat, národní energetické politiky jsou nekoordinované a spotřebitelé nemožou těžít z velikosti a rozmanitosti evropského energetického trhu, který je prakticky fragmentovaný na úroveň trhů národních. V neposlední řadě EK upozornila, že šest členských zemí se spoléhá na jediného dodavatele zemního plynu, což je činí velmi zranitelnými v případě narušení zásobování plynem. Evropská unie pak dováží 90 % své roční spotřeby ropy a 66 % plynu.⁴⁰

K řešení by dle Strategie energetické unie mělo přispět pět vzájemně se posilujících a úzce propojených dimenzí, jejichž účelem je dosáhnout větší úrovně energetické bezpečnosti, konkurenceschopnosti a udržitelnosti. Těmi jsou: (1) zajištění bezpečnosti energetických dodávek, solidarita a důvěra, včetně např. zajištění větší průhlednosti při uzavírání dlouhodobých kontraktů na dodávky plynu a bezpečnost dodávek energie; (2) plně integrovaný evropský trh s elektřinou a plynem; (3) energetická účinnost přispívající ke zmírnění poptávky; (4) nízkouhlíková ekonomika v EU v souvislosti s ochranou klimatu a (5) výzkum a inovace v prioritních oblastech využívání obnovitelných zdrojů, *smart grids* atd.⁴¹

Evropská komise tak ve Strategii energetické unie např. navrhuje, aby mezivládní energetické dohody členských států se třetími zeměmi byly před uzavřením prověřo-

vány či konzultovány unijní exekutivou. Snaha vychází ze skutečnosti, kdy šest zemí – Bulharsko, Maďarsko, Řecko, Slovinsko, Chorvatsko a Rakousko – v minulosti podepsalo s ruskou společností Gazprom dohody, jež nebyly v souladu s pravidly EU pro státní podporu, zadávání veřejných zakázek a hospodářské soutěže, což vyústilo v roce 2014 k následnému zrušení ruského projektu na výstavbu plynovodu South Stream. Komise dále navrhuje, aby členské státy sdružily své požadavky a společně tak snížily ceny plynu dováženého do EU, ovšem za předpokladu, že jakýkoliv společný nákup má být prováděn na základě dobrovolnosti a respektování pravidel Světové obchodní organizace a právních norem EU v oblasti hospodářské soutěže. Nicméně zatímco západní členské státy jsou toho názoru, že vydávání se za jediného odběratele bude narušovat pravidla volného trhu, členské země ze střední a východní Evropy, jež jsou podstatně více závislé na ruských dodávkách, tuto taktiku vítají. Zároveň si EK ve Strategii energetické unie klade za cíl zajistit propojenost energetických soustav mezi členskými státy v objemu min. 10 % celkové produkční kapacity daného státu do roku 2020 (15 % do roku 2030), a to prostřednictvím implementace existující legislativy, tj. tzv. projektů veřejného zájmu a finančního nástroje TEN-E.⁴²

Polici ČR ve vztahu k energetické unii jako první zformulovala 25. 2. 2015 Hospodářská komora ČR (HK ČR), jež vyjádřila souhlas se základními cíli energetické unie a podpořila snahu, aby EU „sehrávala určitou roli při vyjednávání dohod na dodávky energií“.⁴³ Dále HK ČR doporučila, aby se EK zabývala „urychlením řízení o nesplnění povinnosti v oblasti třetího liberalizačního balíčku“⁴⁴ ve snaze přinutit členské státy, které jej nenaplní, k jeho plné implementaci. Současně však HK ČR zdůraznila potřebu, aby při naplňování cílů energetické unie byla respektována *Lisabonská smlouva*, podle které „energetický mix a zodpovědnost za něj je v kompetenci členských států“.⁴⁵ Tato otázka je pro ČR a další členské země spojena zejména s možnostmi, resp. právem dalšího rozvoje a efektivního využití jaderné energetiky, jako nástroje pro přechod na nízkouhlíkovou ekonomiku.

Česká republika se proto 6. 3. 2015 společně s Velkou Británií, Francií, Polskem, Rumunskem, Litvou, Slovenskem a Slovinskem připojila k dopisu vyzývajícímu Evropskou komisi k větší podpoře jaderné energetiky v Evropské unii. Hlavním argumentem ministrů členských států pro podporu jaderné energie je skutečnost, že mnohé země by nebyly ekonomicky schopné dosáhnout cílů v oblasti ochrany klimatu a energetické bezpečnosti EU bez podpory pro zachování stávajících jaderných elektráren či pro stavbu nových bloků. Signatáři zároveň požádali, aby v EU byly vytvořeny nové mechanismy financování jaderné energetiky, neboť navýšení finanční pomoci jaderné energetice pomůže splnit klimatické cíle EU.⁴⁶

Naopak Evropská komise v rámci energetické unie vyzvala členské státy k větší diverzifikaci dodávek jaderného paliva. To se mj. týká i České republiky, kde veškeré palivo do tuzemských jaderných elektráren dodává ruská firma Tvel ze skupiny Rosatom, přičemž potenciálním jediným konkurentem společnosti Tvel v dodávkách pro reaktory ruského typu VVER, které stojí v ČR, je zatím americká společnost Westinghouse ze skupiny japonské Toshiba. Nicméně zatímco v elektrárně Temelín je případná výměna ruského paliva za americké vcelku dobře představitelná, v případě

elektrárny Dukovany by to bylo mnohem komplikovanější. Palivo pro starší bloky ruského typu VVER-440 už totiž Westinghouse přestal vyrábět.⁴⁷

Energetická unie byla dále jedním z hlavních témat zasedání Evropské rady v Bruselu 18. a 19. 3. 2015, kde stanovisko ČR hájil předseda vlády B. Sobotka. Premiér na zasedání zopakoval český zájem o energetickou unii, kterou pokládá „za důležitý krok směrem k moderní, konkurenceschopné a diverzifikované energetice“⁴⁸ a podpořil návrh na transparentnost kontraktů dodávek plynu. Zároveň se ČR podařilo ve spolupráci s partnery z V4 prosadit do stávajícího návrhu energetické unie významné úpravy, které počítají s posílením energetické infrastruktury s důrazem na dostupnost cen energií pro domácnosti a průmysl s cílem zabránit energetické chudobě a podpořit konkurenceschopnost evropských firem. Česká republika však bude podle premiéra Sobotky i „nadále trvat na vlastní tvorbě energetického mixu včetně jádra“.⁴⁹

Kladný postoj ČR a její podporu energetické unii znovu zopakoval premiér Sobotka společně s ministrem zahraničních věcí L. Zaorálkem, ministrem průmyslu a obchodu J. Mládkem a státním tajemníkem pro evropské záležitosti Tomášem Prouzou jednak během setkání 2. 4. 2015 v Kramářově vile s místopředsedou Evropské komise M. Šefčovičem, kde předseda vlády uvedl, že energetická unie přinese ČR „větší propojení a kapacitu sítí“.⁵⁰ Zároveň B. Sobotka po jednání s M. Šefčovičem 26. 5. 2015 zdůraznil, že v projektu energetické unie je „českou prioritou dokončení vnitřního trhu s energií“.⁵¹

Dne 18. 11. 2015 pak EK uveřejnila *První zprávu o stavu energetické unie*, která analyzuje pokrok dosažený během posledních devíti měsíců, identifikuje klíčové oblasti činnosti pro rok 2016 a formuluje politické závěry na úrovni členských států, regionální a evropské úrovni. Podle M. Šefčoviče čeká EU v rámci energetické unie v roce 2016 několik úkolů: „Za prvé by EU měla při přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku i nadále hrát roli leadera [...]. A za třetí: geopolitické problémy, kterým jsme čelili v tomto roce, nezmizí.“⁵² Současně s tím zveřejnila EK seznam celkem 195 klíčových projektů v oblasti energetické infrastruktury známých jako projekty společného zájmu, které pomohou splnit evropské cíle v oblasti energetiky a klimatu a budou tvořit základní stavební kameny evropské energetické unie. Na seznam projektů se dostaly i české projekty, jako např. plynovod STORK II, propojující Českou republiku a Polsko, obousměrné propojení mezi ČR a Rakouskem (BACI) a připojení k Oberkappel mezi Českou republikou a Rakouskem, ale i prodloužení ropovodu z Litvínova do rafinérie v německém Spergau, které by měly přispět k posílení energetické bezpečnosti ČR.⁵³

Na výsledky *Zprávy o stavu energetické unie* navázalo o měsíc později, tj. 18. 12. 2015, zasedání Evropské rady, kde Česká republika plně podpořila budování projektu energetické unie a zdůraznila její význam pro energetickou bezpečnost. Podle premiéra Sobotky: „Vítáme návrhy projektů směřujících k diverzifikaci zdrojů a tras. Za nezbytné pak s ostatními státy Visegrádské skupiny považujeme pokračování výstavby Severojižního propojení, které výrazně posílí bezpečnost našeho regionu.“⁵⁴ Česká vláda je dle B. Sobotky připravena i nadále prosazovat solidaritu s dalšími státy regionu, jejichž energetická bezpečnost by mohla být ohrožena. Do jednání o energie-

tické unii na zasedání Evropské rady se částečně promítly i výstupy od 30. 11. do 12. 12. 2015 konané klimatické konference COP21 v Paříži, na které vznikla nová globální dohoda o ochraně klimatu, jež po roce 2020 nahradí Kjótský protokol. Evropská unie se pak ve svém příspěvku zavázala ke snížení emisí o 40 % do roku 2030 (ve srovnání s rokem 1990).⁵⁵

Jinak řečeno, projekt energetické unie má zajistit dostupnou, bezpečnou, udržitelnou a levnou energii pro občany i firmy, snížit evropskou závislost na dovozech plynu z RF a posílit evropskou pozici při sjednávání energetických kontraktů. K naplnění těchto cílů energetické unie spojených s posílením energetické bezpečnosti by pak měla přispět např. diverzifikace, a to jak zdrojů, dodavatelů, kde Evropská komise vedle Íránu a USA počítá s dodávkami zemního plynu mj. z Alžírsko, Ázerbájdžánu, Turkmenistán, Kazachstán a dalších zemí Blízkého východu a severní Afriky, tak přepravních tras, zejména v rámci tzv. Jižního energetického koridoru či Středomoří.

Jako kontroverzní a proti logice naplňování cílů a nástrojů energetické unie vnímaly některé členské státy a místopředseda Evropské komise M. Šefčovič navržené plány ruské společnosti Gazprom, která se v roce 2015 snažila najít nové cesty pro dočasnou dodávku plynu do Evropy prostřednictvím nových plynovodů obcházejících konfliktem zasaženou Ukrajinu. Zatímco stavbu plynovodu Turkish Stream, který měl vést plyn do Turecka a odtud dále do Evropy, Gazprom v důsledku prudkého zhoršení ruskotureckých vztahů na konci roku 2015 zastavil, v polovině června 2015 pak Gazprom uzavřel se svými největšími evropskými odběrateli plynu předběžnou dohodu o zdvojnásobení kapacity, tj. na úroveň 55 mld. m³ ročně plynovodu Nord Stream, který přivádí plyn z Ruska do Německa po dně Baltského moře. Na projektu, který by měl podle Ruska přispět k posílení energetické bezpečnosti EU, bude Gazprom pracovat s německým koncernem E.ON a BASF/Wintershall, rakouskou společností OMV, francouzskou ENGIE a britsko-nizozemskou skupinou Royal Dutch Shell.⁵⁶

Nicméně M. Šefčovič zdůraznil, že plynovod Nord Stream 2 vyvolává otazníky, a to vzhledem ke stávající kapacitě na přepravu plynu z Ruska do Evropy, která se využívá jen z 50 %. Zároveň Šefčovič upozornil na negativní dopad plynovodu Nord Stream 2 na tranzit plynu přes Ukrajinu.⁵⁷ Podobně se vyjádřilo i deset členských států střední a východní Evropy, které 27. 11. 2015 zaslaly EK dopis, v němž vyzvaly, aby byl projekt podroben pečlivému prozkoumání. Desítky států v dopise upozornila, že rozšíření Nord Streamu za účelem dodávek většího objemu plynu přímo do Německa má omezit přepravu plynu do Evropy přes Ukrajinu, přičemž „zachování tranzitní trasy přes Ukrajinu je ve strategickém zájmu EU“.⁵⁸ Česká republika pak v této souvislosti předvedla dokonalý politický obrat, když se sice nejprve připojila k dopisu, ale začátkem prosince jej odmítla podepsat,⁵⁹ aby se pak na zasedání Evropské rady 18. 12. 2015 znovu postavila proti realizaci plynovodu Nord Stream 2, jenž „znamená sice diverzifikaci tras, ale neznamená diverzifikaci zdrojů“.⁶⁰

Další spornou otázkou v energetických vztazích Evropské unie a Ruské federace bylo rozhodnutí Evropské komise z 22. 4. 2015 o zahájení vyšetřování společnosti Gazprom kvůli údajnému zneužívání svého dominantního postavení ve střední a východní Evropě a porušování pravidel hospodářské soutěže.⁶¹ Podle českého vládního zmocněnce pro energetickou bezpečnost Václava Bartušky bylo rozhodnutí EK ob-

vinit Gazprom jednou z nejdůležitějších událostí roku 2015 ve vztazích mezi Evropou a RF, neboť „je to spor o to, jestli se na území EU budou dodržovat evropské zákony...“.⁶² V neposlední řadě byly v roce 2015 energetické vztahy EU a Ruské federace negativně ovlivněny rozhodnutím Evropské komise, za podpory členských států, včetně ČR, prodloužit do ledna 2016 sankce vůči RF, které se v omezené míře týkají i ruského energetického sektoru. Jinak řečeno, energetické vztahy mezi EU a RF v roce 2015, stejně jako v roce 2014, dosáhly v oblasti kooperace téměř bodu mrazu.⁶³

Rok 2015 tak potvrdil kontinuitu energetické agendy z roku 2014 v podobě důrazu EU na proces posílení energetické bezpečnosti negativně ovlivněné vyhoštěnými vztahy RF a Ukrajiny a pokračující krizi v energetické interakci s Ruskem, což nadále ukazuje na potřebu snížení energetické závislosti. Evropská unie proto v roce 2015 věnovala velkou pozornost novému projektu energetické unie, v jejímž rámci se zaměřila na řadu opatření k zajištění energetické bezpečnosti. Zaprvé, EK opakovaně vyzvala k urychlení procesu vytvoření jednotného a vzájemně propojeného trhu s energiemi. Zadruhé, EK podpořila diverzifikaci přepravních tras, zdrojů a dodavatelů. Zatřetí, EK vyzvala ke snížení energetické náročnosti a zvýšení energetické efektivity. Zároveň EK zahájila vyšetřování společnosti Gazprom, čímž ruské firmě dala jasně najevo, že musí dodržovat ujednání pravidla hospodářské soutěže. Naopak EU rozdělil na dva tábory ruský projekt výstavby plynovodu Nord Stream 2, který má obcházet území Ukrajiny a tím do budoucna snížit její význam jako tranzitní země. Zatímco západní členské státy vše s Německem a Francií projekt podpořily, členské státy střední a východní Evropy se postavily proti, mj. kvůli obavě o energetickou bezpečnost a ztrátu svého statusu tranzitní země, jako např. Slovensko.

Energetická bezpečnost ČR a zemí V4

Podobně jako na půdě Evropské unie, vystupuje ČR se svými aktivitami, názory a zájmy také v rámci spolupráce střeoevropských zemí Visegrádské skupiny, a rok 2015, stejně jako předchozí rok 2014, nebyl v tomto ohledu výjimkou. Tento postup ČR je pak reprezentován velmi podobným důrazem a zájmem států V4 na energetickou bezpečnost a související otázky a zároveň odhodláním těchto zemí vystupovat jednotně při prosazování svých energetických zájmů či uplatňování kritických připomínek na úrovni EU.

Společný postoj států V4 uplatňovaly v roce 2015 zejména ve vztahu k projektu energetické unie, která v kontextu posílení energetické bezpečnosti a snížení energetické závislosti na RF byla jedním z hlavních témat vzájemné energetické spolupráce. Význam a podporu projektu energetické unie vyjádřili např. 23. 3. 2015 na setkání v Bratislavě ministři zahraničních věcí zemí V4, přičemž podle L. Zaorálka „téma energetické unie bude jedním z hlavních témat našeho předsednictví“.⁶⁴ To potvrdil B. Sobotka během setkání s ostatními premiéry V4 a francouzským prezidentem Françoisem Hollandem v Bratislavě 18. 6. 2015, ale zejména při zahájení českého předsednictví V4 1. 7. 2015, když zdůraznil, že prioritami ČR bude „[...] spolupráce v oblasti energetiky zejména s přihlédnutím k budování Energetické unie ...“⁶⁵ ale také energetická a klimatická politika. Důležitost energetické unie pak země V4 podtrhly dvěma společnými prohlášeními.

Nejprve v rámci summitu V4–Korea v Praze 3. 12. 2015 přijali premiéři zemí V4 *Společné prohlášení předsedů vlád zemí Visegrádské skupiny*, kde zdůraznili potřebu, aby Evropská rada „připravila půdu pro plné provedení energetické unie“.⁶⁶ Zároveň premiéři zemí V4 přijali 17. 12. 2015 před začátkem Evropské rady další *Společné prohlášení předsedů vlád zemí Visegrádské skupiny*, kde uvítali diskusi o projektu energetické unie, který „představuje pro země Visegrádské skupiny klíčovou prioritu“.⁶⁷ Premiéři V4 dále podpořili dokončení vnitřního energetického trhu EU, vybudování silné energetické infrastruktury jako prostředku posilujícího energetickou bezpečnost a vyzvali EK, aby zajistila plnou shodu jakékoliv nové infrastruktury na území EU „[...] s cíli a principy energetické unie, mezi něž patří například snížení energetické závislosti a diverzifikace zdrojů, dodavatelů a tras“.⁶⁸

Pro země V4 je v rámci energetické unie zaměřené především na zajištění energetické bezpečnosti klíčové jak zachování práva členského státu rozhodovat o vlastním energetickém mixu, včetně využívání jaderné energie, tak i potřeba dokončení plně liberalizovaného a vzájemně propojeného energetického trhu EU. Tyto skutečnosti potvrdil 15. 7. 2015 na bruselské konferenci nazvané *Geopolitika, energie a střední Evropa: co dále?*, pořádané v souvislosti se zahájením českého předsednictví V4, premiér B. Sobotka, dle kterého státy V4 „chtějí nadále rozvíjet jadernou energetiku“,⁶⁹ a zároveň „chtějí mít v EU skutečně funkční trh“.⁷⁰ Přičemž již dříve se téma propojení národních trhů s plynem stalo jednou ze sektorových oblastí spolupráce nového multilaterálního formátu mezi SR, ČR a Rakouskem nazvaného „slavkovský“, který zahájili premiéři těchto zemí 29. 1. 2015.⁷¹

Kromě toho věnovaly státy V4 velký důraz v rámci energetické unie také potřebě diverzifikace přepravních tras a dodavatelů, ale i nutnosti budování a propojení energetické infrastruktury mezi členskými státy. To se 17. 4. 2015 promítlo do závěrů z jednání evropských výborů Senátu a Poslanecké sněmovny PČR, Senátu a Sejmu Polské republiky a Národní rady Slovenské republiky za účasti zástupců Výboru pro evropskou integraci Parlamentu Gruzie, které vyzdvihly nutnost „další diverzifikace dodávek energie“, vyzvaly k „budování strategických energetických partnerství s důležitějšími producenty a tranzitními zeměmi“⁷² a podpořily „dokončení severojižního plynového koridoru“.⁷³ V tomto ohledu se 11. 12. 2015 stalo klíčovou událostí zahájení provozu LNG terminálu v polském Svinoústi, kam dorazil první tanker s LNG z Kataru. Tento terminál společně s LNG terminálem u chorvatského ostrova Krk tvoří hlavní dva vstupy Severojižního plynového koridoru.⁷⁴ Realizací projektu, jenž by měl propojit energetické infrastruktury zemí střední, východní a jihovýchodní Evropy, by došlo k diverzifikaci dodávek plynu do těchto států, včetně, ČR a tím i k posílení energetické bezpečnosti.

Zároveň k posílení energetické bezpečnosti států střední a východní Evropy by podle společného prohlášení ministrů V4 odpovědných za energetiku z 5. 10. 2015 mělo přispět zachování Ukrajiny jako tranzitní země. Tento postoj dále potvrdili na summitu v maďarském Balatonfüredu 8. 10. 2015 prezident V4 a prezidentka Chorvatska, kteří se zároveň postavili proti rozšíření plynovodu Nord Stream, jenž podle slovenského prezidenta Andreje Kisky „ohrožuje bezpečnost Ukrajiny“⁷⁵ a v případě jeho realizace může „Rusko jednoduše vydírat Ukrajinu“.⁷⁶ Zatímco SR se v této

souvislosti obává především ztráty finančních příjmů za tranzit ruského plynu do západních zemí EU, které by do budoucna mohlo nahradit realizací plánovaného plynovodu Eastring vedoucího ze SR do Turecka, v případě ČR byl postoj k této problematice spíše ambivalentní. Na jednu stranu J. Mládek ubezpečil 4. 12. 2015 svého slovenského protějška Vazila Hudáka o „potřebě udržet tranzitní roli Ukrajiny jako ekonomicky nejefektivnější způsob dopravy plynu do Evropy...“⁷⁷ a zároveň jej ujistil, že výstavba česko-rakouského plynovodu BACI nebyla zamýšlena jako obcházení SR. Na druhou stranu se ČR přes původní kritiku odmítla připojit k výzvě proti rozšíření plynovodu Nord Stream, což 2. 12. 2015 zdůvodnil český ministr průmyslu a obchodu tím, že dopis je příliš silný a „rozšíření plynovodu Nord Stream má svá pozitiva i negativa“,⁷⁸ přičemž jako „nejperspektivnější se jeví v současné době plynovod TANAP, který je ázerbájdžánsko-tureckým projektem...“⁷⁹ Nicméně nakonec ČR prostřednictvím premiéra B. Sobotky svůj postoj znovu přehodnotila a postavila se proti plynovodu Nord Stream 2.

Bilaterální rozměr vnějších energetických vztahů ČR

Energetické vztahy ČR–Rakousko

Na rozdíl od energetických vztahů ČR se zeměmi V4, kde panuje vzájemná shoda na většinu energetických otázek, včetně jaderné energie, otázkou rozdílných názorů naopak zůstává jaderná energie v energetické interakci mezi ČR a dlouholetým odpůrcem jádra Rakouskem. Na jednu stranu ČR ve své pozici jadernou energii dlouhodobě podporuje, ale svému sousedovi ji nijak nevnucuje, na druhou stranu ČR očekává respektování svého rozhodnutí rozvíjet jadernou energetiku ze strany Rakouska. V porovnání s rokem 2014, kdy v důsledku rozhodnutí o zrušení tendru na výstavbu dvou nových bloků JE Temelín došlo k mírnému zlepšení vzájemných energetických vztahů, byla jaderná energie v roce 2015 opět hlavním sporným tématem energetické interakce ČR a Rakouska.

Nejprve 25. 1. 2015 hornorakouské organizace bojující proti nukleární energii podaly žalobu proti dostavbě JE Temelín, a poté 20. 2. 2015 ekologická organizace Global 2000 předala rakouskému ministru životního prostředí Andrámu Ruppchterovi petici, kde vyzvala rakouskou vládu, aby vyvinula tlak na českou stranu a přiměla ji k přezkoumání vlivu JE Dukovany na životní prostředí. Podle organizace Global 2000 patří Dukovany mezi nejnebezpečnější jaderné elektrárny v Evropě, protože k chlazení reaktorů slouží jen voda v řece Jihlavě, a té by mohl být v případě sesuvů půdy nebo zemětřesení nedostatek. V reakci na tuto výzvu A. Ruppchter vyzdvihl skutečnost, že česká vláda se k přezkoumání vlivu Dukovan na životní prostředí staví v zásadě příznivě, ale zároveň upozornil na skutečnost, že Rakousko nemůže tlačit ČR k opuštění jaderné energie, neboť „není naším úkolem vměšovat se do energetického mixu jiných členských zemí“.⁸⁰

O tři měsíce později 24. 5. 2015 pak mluvčí rakouských vládních sociálních demokratů (SPÖ) pro otázky životního prostředí Hannes Weninger a hornorakouský ministr životního prostředí Rudolf Anschober kritizovali plány české vlády vybudovat nové jaderné reaktory v Dukovanech a Temelíně.⁸¹ Vedle toho R. Anschober vy-

zval rakouskou vládu, aby se vzepřela finanční podpoře pro britský projekt výstavby JE Hinkley Point, protože „pokud se nám podaří zastavit podporu projektu Hinkley Point, nebudou subvence ani pro Temelín. A tím pádem nebude ani výstavba jaderných elektráren v Česku.“⁸²

Kritiku jaderné energie se pak snažil zmírnit český ministr životního prostředí Richard Brabec (ANO) při setkání se svým rakouským protějškem A. Rupprechtem v Hardeggu 21. 7. 2015. Ministr životního prostředí R. Brabec na obhajobu využití jaderné energie jasně zdůraznil, že vzhledem ke geografickým podmínkám ČR „nemůžeme dosáhnout takového podílu obnovitelných zdrojů jako Rakousko“.⁸³ Důraz na jadernou energetiku však podle R. Brabce neznamená, že „upozadíme obnovitelné zdroje energie“.⁸⁴

Význam jaderné energie pro ČR, ale i vývoj v oblasti energetického dialogu, zejména integraci trhu s plynem, řešil 21. 8. 2015 také ministr L. Zaorálek během návštěvy Lince, kde se setkal s rakouským resortním kolegou a hejtmany příhraničních regionů obou zemí.⁸⁵ V neposlední řadě otázka energetiky byla jedním z témat dvou denní návštěvy ČR (od 5. do 6. 11. 2015) předsedy rakouské Spolkové rady Gottfrieda Kneifela, jenž se postupně setkal s prezidentem, předsedou vlády, předsedou Sněmovny Janem Hamáčkem (ČSSD) a předsedkyní Meziparlamentní skupiny ČR–Rakousko Janou Fišerovou.⁸⁶

Energetické vztahy ČR–Německo

Stejně jako u česko-rakouských energetických vztahů, také v případě energetické interakce mezi ČR a Spolkovou republikou Německo existuje dlouhodobě na řadu energetických otázek rozdílný názor. Zaprvé, zatímco ČR obhajuje význam jaderné energetiky a po Německu požaduje uznání jejího rozhodnutí, SRN jadernou energetiku odmítá a ČR za její využívání kritizuje. Zadruhé, ČR se staví spíše kriticky k podpoře užívání OZE a jejímu výraznějšímu zastoupení v energetickém mixu, a to i kvůli německým přetokům elektřiny vyrobené z OZE. Naopak SRN daleko více spoléhá na využití OZE při výrobě elektřiny a využívání OZE prosazuje na půdě EU. V kontextu těchto skutečností se vyvíjely energetické vztahy mezi Českou republikou a SRN i v roce 2015.

Od začátku roku 2015, podobně jako během předchozího roku 2014, se česká elektroenergetická přenosová soustava (ČEPS) opakovaně potýkala s přetoky elektřiny ze sousedního Německa, způsobenými v důsledku německé podpory výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů, odstavením jaderných elektráren v Německu, pomalé výstavby sítí a jednotné německo-rakouské zóny, kudy se přepravuje velké množství elektřiny. V reakci na tyto přetoky pak dispečerů ČEPS museli během roku 2015 opakovaně přijmout mimořádná opatření, neboť přes naši přenosovou soustavu směřovalo na jih Evropy okolo 3400 MW elektřiny, což je víc než trojnásobek výkonu JE Temelín, přičemž bez adekvátního zásahu by přenosové soustavě hrozila kritická situace. Předseda představenstva ČEPS, a.s., Vladimír Tošovský, pak v této souvislosti upozornil na hlavní problém spočívající v tom, že tento nárůst výkonu a výroby OZE v Německu nedoprovází adekvátní výstavba přenosových vedení. „Zatímco původní plán do roku 2015 zněl 1887 kilometrů vedení, realita ve třetím čtvrtletí loňského roku byla ani ne třetinová.“⁸⁷

Adolf Schweer ze společnosti Mitnetz, která spravuje přenosovou soustavu v Sasku, Durynsku, Braniborsku a Sasku-Anhaltsku, proto 17. 2. 2015 přislíbil, že SRN během roku 2015 investuje 300 mil. EUR, a to jak do stavby nových vedení vysokého napětí a transformátorů ve snaze vypořádat se s kolísavým výkonem a přenosem elektřiny, tak do modernizace současných technologií. Provozovatelé německých přenosových sítí se navíc obávají většího zatížení vlastní soustavy v situaci, kdy ČR a Polsko spustí transformátory, které mají nekontrolované přetoky německé elektrické energie zastavit.⁸⁸

Naproti tomu se němečtí ekologové nepřímo postavili proti dostavbě dvou českých jaderných elektráren, když se 24. 4. 2015 rozhodli zaslat petici k EK, která v roce 2014 povolila poskytnutí veřejné podpory na dostavbu britské JE Hinkley Point, ve snaze zabránit stavbě této jaderné elektrárny. Podle Sebastiana Sladka ze sdružení EWS existují obavy, že by tento model mohly využít i další státy, např. ČR při dostavbě jaderných elektráren Temelín a Dukovany, což by „mohlo otevřít cestu k jaderné renesanci v celé Evropě a k posílení energetické závislosti EU na Rusku, protože většina evropských jaderných zdrojů využívá ruský uran“.⁸⁹ Zároveň podle S. Sladka v případě, že by v Polsku nebo ČR vyrostly nové, státem podporované jaderné elektrárny, „mohla by jejich produkce vytlačit z trhu německé obnovitelné zdroje, jejichž podporu platí němečtí spotřebitelé“.⁹⁰ V reakci na tuto kritiku pak předseda vlády B. Sobotka 23. 5. 2015 zdůraznil, že příprava rozšíření JE Dukovany a Temelín projde řádným procesem posuzování a povolení, včetně posouzení vlivu na životní prostředí nejen v rámci ČR, ale „samozřejmě o tom budeme komunikovat i s našimi sousedy jako Rakousko nebo Německo“.⁹¹

Nejen jaderná energetika, ale především problém s naftou, kterou měla ČR uloženu u zkrachovalé firmy Viktoriagruppe v bavorském Kraillingu, byly jedním z hlavních témat setkání českého premiéra s kancléřkou Angelou Merkelovou v Berlíně 4. 5. 2015. Podstata vzniklého problému spočívala v tom, že si ČR u Viktoriagruppe uskladnila strategické zásoby nafty v hodnotě 1,2 mld. Kč, ale insolvenční správce v dubnu 2015 předběžně všechny pohledávky ČR vůči firmě popřel. Vláda ČR následně oznámila, že je připravena domáhat se nafty soudní cestou. Podle B. Sobotky má Česká republika přirozeně zájem na tom, aby tyto rezervy nebyly ohroženy konkurzem společnosti Viktoriagruppe, a „je připravena doložit vlastnické právo k těmto hmotným rezervám“.⁹² A. Merkelová v této souvislosti ujistila českého premiéra, že „Německo a ČR úzce spolupracují na tom, aby se zlepšilo vlastnické postavení českého státu“.⁹³

Vedle toho ministři zahraničních věcí ČR a Německa Lubomír Zaorálek a Frank-Walter Steinmeier ve snaze o posílení nejen energetických vztahů podepsali 3. 7. 2015 v Berlíně deklaraci o česko-německém strategickém dialogu. Obě země na jejím základě chtějí prohloubit spolupráci v devíti oblastech, včetně energetiky.⁹⁴

Energetické vztahy ČR–Rusko

V porovnání s předchozími interakcemi, byla agenda v energetických vztazích mezi Českou republikou a Ruskou federací daleko více omezená. Stejně jako v předchozím roce 2014, také v roce 2015 byla na oficiální úrovni hlavní příčinou snížení inten-

zity vzájemné energetické interakce mezi RF a Českou republikou především ruská vojenská angažovanost na Ukrajině a prodloužení sankcí ze strany EU vůči Rusku. Nicméně řada tradičních témat zaměřených především na oblasti jaderné energie a zajištění dodávek zemního plynu zůstala v roce 2015 nadále v centru diskuse mezi ČR a Ruskem.

V roce 2015 byla důležitou otázkou energetických vztahů mezi ČR a RF zejména jaderná energetika, kde v souvislosti s plánem vlády ČR na výstavbu dvou nových bloků v jaderných elektrárnách v Dukovanech i Temelíně, vládní zmocněnec ČR pro energetickou bezpečnost V. Bartuška v jednom ze svých rozhovorů 22. 4. 2015 zdůraznil, že ČR by měla z dostavby dvou jaderných bloků automaticky vyloučit ruský Rosatom, protože „jde o to, s jakou zemí chceme následujících 30 let spolupracovat. To je otázka našeho přežití. Pokud zde mají někteří lidé pocit, že se Rusko zastaví na Ukrajině, tak jsou zoufale naivní.“⁹⁵ Zároveň Bartuška ocenil výzvu EK k větší pestrosti dodavatelů jaderného paliva a tím menší závislosti na jednom, zejména ruském dodavateli, který nyní dodává palivové tyče pro Dukovany i Temelín. Společnost Tvel činí ČR 100% závislou na jejích dodávkách jaderného paliva. Proto diverzifikace je rozumná. Naopak: „Pokud vám nějaká elektrárna zajišťuje podstatnou část zisku, tak vložit celý osud do rukou jediného dodavatele je neopatrné.“⁹⁶ V. Bartuška proto varoval, že „lidé v ČEZ nedoceňují, jako moc se proměnil vztah mezi EU a Ruskem. Představa, že ten konflikt vysedíme, že ho přechkáme, je prostě mylná.“⁹⁷ Současně však připustil, že v budoucím miliardovém tendru společnosti ČEZ na jaderné palivo pro JE Temelín, „by Rusové připuštění být měli. Znají je nejlépe. Jejich účast má své opodstatnění.“⁹⁸

Vedle toho MPO přišlo s návrhem na posílení bezpečnosti v oblasti jaderné energetiky v podobě vybudování českého závodu na výrobu jaderného paliva. Nicméně v souvislosti s tímto projektem se ČR dostala do podezření, že se v jaderné energetice hodlá daleko více orientovat na RF, neboť realizace takového závodu v České republice by musela být uskutečněna ve spolupráci s Ruskem, jehož společnost Tvel v minulosti nový závod ve střední Evropě zvažovala. Projekt závodu na výrobu jaderného paliva nakonec J. Mládek a šéf ČEZ Daniel Beneš do konce května 2015 zrušili.⁹⁹

Dalším důležitým tématem rusko-českých vztahů v roce 2015 byla problematika zastavení dodávek zemního plynu na Ukrajinu v červenci a zejména v listopadu, které podle ruské státní plynárenské společnosti Gazprom představuje vážné riziko z důvodu narušení tranzitu ruského plynu dál do Evropy během zimního období. Nicméně skupina RWE, největší český distributor plynu, zdůraznila, že přerušování ruských dodávek zemního plynu na Ukrajinu by nemělo zkomplikovat jeho dodávky českým zákazníkům, neboť firma má své zásobníky naplněny a i evropský trh, na němž nakupuje, má plynu dostatek. Podobně se vyjádřil i předseda vlády B. Sobotka, podle kterého je „ČR připravena stejně jako byla připravena v minulosti na podobné složitější situace z hlediska tranzitu plynu přes Ukrajinu“.¹⁰⁰

Spíše jako o okrajovém tematu v rámci jednání o ekonomické spolupráci se o energetice diskutovalo při setkání českého prezidenta Miloše Zemana s ruským protějškem Vladimírem Putinem 9. 5. 2015 v Moskvě u příležitosti oslav 70. výročí vítězství nad nacistickým Německem. Podobně v rámci snahy o zlepšení rusko-čes-

kých obchodních vztahů hovořil o energetice M. Zeman s V. Putinem během setkání v Pekingu 3. 9. 2015.¹⁰¹ Ještě předtím J. Mládek během svého třídenního pobytu ve dnech od 8. do 10. 7. 2015 ve Sverdlovské oblasti, jejímž administrativním centrem je Jekatěrinburg, navštívil expozici českých firem na veletrhu, setkal se tam s ruským protějškem Denisem Manturovem a jednal o podpoře českých firem v regionu s gubernátorem Jevgenijem Kujvaševem. Ministr Mládek se v průběhu návštěvy v Jekatěrinburgu na Urale snažil nalézt řešení, které by umožnilo dokončit pozastavený projekt výstavby paroplynové elektrárny u města Salechard na polárním kruhu a zajistit její plné splacení. Elektrárnu u města Salechard začala česká firma PSG Zlín s financováním od České exportní banky a pojistnou hodnotou 12 mld. Kč od státní společnosti EGAP v rámci širšího projektu na vybudování infrastruktury na severním Uralu stavět v roce 2012, přičemž v současné době České republice hrozí, že „projekt pro ni bude znamenat ztrátu několika miliard korun“.¹⁰²

Energetické vztahy ČR–USA

Velmi podobně, bez větších změn v porovnání s předchozím rokem 2014, se vyvíjely v roce 2015 energetické vztahy mezi Českou republikou a USA. Také v roce 2015 byly jaderná energetika a jednání o dodávkách amerického plynu do EU jedním z hlavních témat energetické interakce České republiky a USA, kde čeští političtí představitelé vystupovali aktivně.

V souvislosti s rozhodnutím společnosti ČEZ nepokračovat po roce 2020 automaticky s dodávkami od ruského výrobce Tvel, jak to umožňuje nyní platný kontrakt a následně s příslibem společnosti ČEZ 25. 4. 2015 vypsát novou soutěž na dodávky jaderného paliva pro JE Temelín, vyjádřila společnost Westinghouse opakovaně během roku 2015 zájem o dodávky do ČR.¹⁰³ Původně JE Temelín pro své reaktory ruského typu VVER používala právě nově vyvinuté palivo od firmy Westinghouse, ale americko-japonská společnost v roce 2006 soutěž s tradičním ruským výrobcem článků pro reaktory VVER, společností Tvel, prohrála.¹⁰⁴ Svoji roli hrál i fakt, že se palivové tyče dodávané společností Westinghouse kroutily a způsobovaly tak častější výpadky elektrárny. Společnost Westinghouse, která podle vlastního vyjádření upravila palivo, bude jediným konkurentem ruské firmy Tvel ze skupiny Rosatom, jejíž palivo se v současné době také potýká s potížemi.¹⁰⁵ Určitou šanci na možné vítězství dává společnosti Westinghouse požadavek EK v rámci energetické unie, aby členské země dodávky jaderného paliva diverzifikovaly. Firma Westinghouse v této souvislosti poukázala na skutečnost, že její palivo pro JE Temelín by zvýšilo bezpečnost dodávek, protože ČR by nebyla závislá jen na RF. Starší JE Dukovany má totiž rovněž zajištěny dodávky od ruské firmy Tvel, a to až do konce životnosti zdroje.¹⁰⁶ Zároveň americko-japonská společnost Westinghouse v roce 2015 nepřímou vyjádřila zájem účastnit se budoucího tendru na dostavbu dvou bloků v JE Dukovany a Temelín.

Vedle toho je pro ČR, ale i EU důležitá také diverzifikace dodávek zemního plynu jako alternativa vůči nespolehlivému importu plynu a ropy z Ruska. I v roce 2015 se diskutovalo o možnosti importu břidlicového plynu ve formě zkvapalněného plynu (LGN) z USA do členských zemí EU, což podpořil 28. 4. 2015 v jednom z rozhovorů europoslanec Miroslav Poche (ČSSD), který je členem parlamentního Výboru pro

průmysl, výzkum a energetiku. M. Poche však také upozornil na bariéry, jež v současné době brání importu amerického plynu do Evropy a jež je potřeba odstranit. Problém je především vyšší cena než v případě plynu vedeného plynovody, což je dáno náklady na zkapalnění, dopravu a opětovné přeměnění do plynného stavu. Další bariérou je chybějící infrastruktura, především v jižní a střední Evropě. V neposlední řadě pro vývoz energetických surovin, mj. ropy a plynu z USA, platí velmi přísná omezení a získání licence je pro firmy velmi zdoluhavé a náročné.¹⁰⁷

Tato omezení by mohla padnout v rámci chystané dohody TTIP, která má snížit vývozní překážky v oblasti energetiky a liberalizovat obchod s energiemi mezi EU a USA. Zároveň důležitou součástí TTIP by se měl stát přístup k americkým energetickým surovinám, přičemž v případě plynu bude ta možnost jednodušší než v případě ropy.¹⁰⁸ Například podle T. Prouzy přinese TTIP možnost českým i evropským firmám proniknout ve větší míře na americký trh a profitovat ze zvýšení objemu obchodu mezi EU a USA také coby subdodavatelé evropských firem, což podpoří mj. také vznik nových pracovních příležitostí.¹⁰⁹

Dohoda o TTIP a energetika pak byly jedním z hlavních témat návštěvy (od 12. do 15. 5. 2015) ministra průmyslu a obchodu J. Mládky v USA. Ve Washingtonu se J. Mládek nejprve setkal se zástupci federálního ministerstva pro energetiku, se kterými jednal o perspektivách další spolupráce ČR a USA v oblasti energetiky. Obě strany se dohodly, že v nejbližší době se setkají týmy obou zemí, aby jednotlivá témata posoudily podrobněji.¹¹⁰ Zároveň J. Mládek diskutoval se zástupcem Úřadu obchodního představitelů USA (USTR) a hlavním vyjednávačem USA pro TTIP Danem Mullaneyem o otázkách českých priorit v TTIP. Podle Mládky „Česká republika důrazně podporuje dohodu TTIP [...] nejen z důvodu ekonomického, ale také z hlediska strategického“.¹¹¹

O energetice pak částečně jednali 29. 9. 2015 premiér Sobotka a ministr zahraničních věcí Zaorálek s americkým viceprezidentem Josephem Bidenem během setkání v New Yorku.¹¹² Stejně tak jako o tři měsíce dříve, 18. 6. 2015, kdy během návštěvy Prahy vyzdvihla význam ČR pro energetickou bezpečnost EU náměstkyně amerického ministra zahraničí Victoria Nulandová, podle které „Česko není důležité jen jako tranzitní země, ale i jako silný hlas uvnitř EU, který se snaží o diverzifikaci zdrojů, o nalezení nových energetických tras do Evropy“.¹¹³ V. Nulandová, jejíž názor má značný vliv ve Washingtonu, jasně zdůraznila, že právě ČR může v debatě o diverzifikaci dodávek plynu do Evropy sehrát klíčovou roli.

Energetické vztahy ČR–Francie

A konečně také energetické vztahy mezi ČR a Francií zůstaly v roce 2015, v porovnání s předchozím rokem 2014, bez větších změn a vyvíjely se ve znamení snahy o posílení energetické spolupráce a vzájemné aktivity. Hlavními tématy energetické interakce mezi Českou republikou a Francií, stejně jako o rok dříve, byly v roce 2015 zejména jaderná energie a posílení energetické bezpečnosti v rámci energetické unie.

V první polovině roku 2015 jednal o energetice např. státní tajemník pro evropské záležitosti T. Prouza během své návštěvy Francie 29.–30. 4. 2015. Nejprve se státní

tajemník zaměřil s poradcem francouzského premiéra pro energetiku a životní prostředí Charles-Antoinem Goffinem na otázku nově zahájeného projektu energetické unie, ale také na tradiční témata, jako je zajištění energetické bezpečnosti, či posílení evropské energetické infrastruktury. Zároveň si obě strany během jednání vyměnily informace o národních energetických strategiích. Na závěrečném setkání T. Prouzy s vrchním ředitelem pro EU francouzského Ministerstva zahraničních věcí Pierrem Lévyem a jeho spolupracovníky byla kromě evropských témat projednána také bilaterální relace a projekty vzájemné česko-francouzské spolupráce, kam spadá i oblast energetiky.¹¹⁴

O necelé dva měsíce později, 3.–4. 6. 2015, se pak ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek zúčastnil v Paříži ministerského zasedání Rady Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Na okraj zasedání jednal také s francouzským ministrem zahraničních věcí a mezinárodního rozvoje Laurentem Fabiusem. Tématem jednání ministrů byla vzájemná spolupráce vyplývající z Akčního plánu strategického partnerství na období let 2014–2018 (dále jen Akční plán), včetně nových možností ekonomické a energetické spolupráce.¹¹⁵

Lubomír Zaorálek naopak přijal L. Fabiuse 23. 8. 2015 v Černínském paláci. Ministři se shodli na tom, že vztahy obou zemí jsou na vysoké úrovni. V této souvislosti hovořili o konkrétních možnostech, jak naplnit Akční plán, který pokrývá aktivity obou zemí.¹¹⁶ Francouzský ministr dále podotkl, že „ČR a Francie sdílejí v širokém rozsahu názory na diverzifikaci energetických zdrojů“,¹¹⁷ čímž podtrhl dlouhodobě podobný postoj obou zemí na problematiku energetické bezpečnosti a nástrojů k jejímu zabezpečení. V souvislosti s plánovaným vypisáním tendru na dostavbu dvou jaderných bloků v JE Dukovany a JE Temelín pak L. Fabius během své návštěvy jasně zdůraznil, že pokud se v „ČR znovu vypíše tendr na dostavbu JE Temelín, francouzská strana do něj podá nabídku“.¹¹⁸ Zároveň vyzdvihl, že Francie nedávno svou politiku ohledně jaderné energie „zreorganizovala“ a vše by tedy nově řešila energetická společnost EDF.

O den později, 24. 8. 2015, se v sídle MZV ČR uskutečnilo setkání předsedy vlády Bohuslava Sobotky a Laurenta Fabiuse. Jedním z hlavních témat společného setkání byly vzájemné vztahy mezi Českou republikou a Francií a návrhy na konkrétní realizaci Akčního plánu. Tématem diskuse byla také spolupráce v oblasti jaderné energetiky a obrany.¹¹⁹

V neposlední řadě se předseda vlády 30. 11. 2015 setkal s francouzským prezidentem Françoisem Hollandem v Paříži na úvod konference o změnách klimatu, kde ocenil obrovský přínos a úsilí, kterým Francie podpořila proces klimatického vyjednávání. Zároveň B. Sobotka ve svém projevu vyzval přítomné představitele k přijetí ucelené právně závazné smlouvy, jež zajistí, aby nárůst průměrné globální teploty nepřekročil dva stupně Celsia ve srovnání s předindustriální úrovní. Součástí této smlouvy musejí být podle Sobotky všechny ekonomiky, jak rozvinuté, tak rozvojové, a všichni, kdo výrazně přispívají k produkci emisí skleníkových plynů. „Pouze taková univerzální účast v rámci nové smlouvy může zajistit skutečnou změnu současných rostoucích trendů emisí skleníkových plynů, přispívajících ke změně klimatu.“¹²⁰

ENERGETIKA VE VNĚJŠÍCH VZTAZÍCH ČESKÉ REPUBLIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Energetika představuje dlouhodobě a intenzivně diskutované téma českého politického diskurzu a rok 2015 v tomto ohledu nebyl výjimkou. Ve sledovaném období všechny výše zmíněné otázky a témata vnějších energetických vztahů výrazně ovlivňovaly rozhodování jednotlivých institucionálních aktérů ČR a v jejich rámci klíčových politických činitelů, stejně jako intenzitu jejich činností a byly přítomny v jejich vystoupeních, projevech a jednáních se zahraničními protějšky.

S ohledem na tyto skutečnosti byla ve vnějších energetických vztazích České republiky v roce 2015, podobně jako o rok dříve, nejvíce aktivní vláda ČR prostřednictvím premiéra Bohuslava Sobotky, který dále o energetice jednal např. s představiteli Srbska, Arménie, Jižní Koreje. Stejně tak byla aktivita ve vnějších energetických vztazích České republiky patrná i ze strany Ministerstva průmyslu a obchodu ČR v podobě ministra průmyslu a obchodu Jana Mládky, jenž dále diskutoval o energetice např. s představiteli Ukrajiny, Spojených arabských emirátů, Kuvajtu a Ománu, a jeho náměstkou Pavla Šolce a později Lenky Kovačovské, Ministerstva zahraničních věcí ČR prostřednictvím ministra zahraničních věcí Lubomíra Zaorálka, politického tajemníka ministerstva Petra Druláka a především vládního zmocněnce ČR pro energetickou bezpečnost Václava Bartušky a jeho tajemnice Jitky Holubcové a částečně i Ministerstva životního prostředí prostřednictvím ministra životního prostředí Richarda Brabce, který dále jednal o energetice např. s představiteli Gruzie, a jeho náměstkou Jana Kříže. V neposlední řadě byl ve vnějších energetických vztazích ČR aktivní i prezident ČR Miloš Zeman, jenž dále o energetice jednal např. s představiteli Jordánska, Ázerbájdžánu a Jižní Koreje.

VNĚJŠÍ ENERGETICKÉ VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Stejně jako rozhodující političtí činitelé ČR, také všechna tuzemská média se v roce 2015 zabývala řadou témat vnitřní a vnější dimenze energetické bezpečnosti a politiky ČR. Z těchto témat pak většina českých deníků (*Hospodářské noviny*, *E15*, *Právo*, *Lidové noviny*, *Mladá fronta Dnes* a *Haló noviny*), ale i internetový portál *Česká pozice*, *Euroskop* a *Euractiv* věnovaly zvýšenou pozornost zejména projektu energetické unie. Například internetový portál *Euractiv* se ptal čtyř českých poslanců a europoslanců na význam energetické unie pro Českou republiku a také na problémy tohoto projektu. Všichni tři europoslanci, tj. Pavel Poc (ČSSD), Evžen Tošenovský (ODS) a Luděk Niedermayer (TOP 09) a jeden poslanec Michal Kučera (TOP 09), zdůraznili přínos energetické unie především v podobě zavádění chytrých přenosových sítí (*smart grids*), posílení energetické bezpečnosti, dokončení energetického trhu a dobudování energetické infrastruktury. Zároveň se všichni shodli, že určitým problémem energetické unie mohou být její až příliš ambiciózní plány a záměry, ale také množství a různorodost dotačních programů pro obnovitelné zdroje.¹²¹

Velkou pozornost věnovala česká média také otázce prolomení či zachování limitů těžby uhlí v dole Bílina a ČSA. Vedle výhod a dopadů spojených s prolomením limitů těžby uhlí se česká média podrobně zabývala i veřejnou diskusí o této otázce. Zatímco občané zasažených obcí, část regionální exekutivy i řada zastánců tzv. zelené energie byli proti těžbě z důvodu zachování uhlí pro budoucí generace, naopak odboráři, energetici a hlavní představitelé průmyslu se přikláněli k dotěžení zásob uhlí z důvodu posílení energetické bezpečnosti České republiky a omezení její závislosti na drahých importech energetických surovin z politicky a ekonomicky nestabilních regionů světa, ale také kvůli zachování pracovních míst apod.¹²²

Dalším velkým tématem pro česká média bylo rozhodnutí vlády ČR o budoucí výstavbě dvou nových bloků v jaderných elektrárnách v Dukovanech a Temelíně a plán společnosti ČEZ na vypsání tendru na dodávky jaderného paliva pro JE Temelín. Média si vedle názoru českých politických představitelů, kritiky se strany ekologických organizací a zájmů zahraničních firem z Ruska, USA, Francie, Japonska a Jižní Koreje všimla v této souvislosti také postoje Čechů k jaderné energii. Podle průzkumu Centra pro výzkum veřejného mínění Akademie věd ČR z května 2015 je většina Čechů pro zachování, nebo navýšení podílu jaderné energetiky na výrobě elektřiny. Téměř 50 % lidí je také pro dostavbu třetího a čtvrtého bloku jaderné elektrárny Temelín. Jinak řečeno, k rozšíření výroby jaderné energie se staví kladně 22 % lidí, podle 45 % lidí by měl podíl jádra zůstat na současné úrovni. Skupina lidí, která by uvítala snížení podílu jaderné energetiky, je 22 %, zbývajících 11 % neví. Větší obavy z používání jaderné energie má 1/3 Čechů.¹²³

V neposlední řadě se česká média zaměřila na ruské energetické zájmy v České republice a na úrovni EU. V případě ČR a energetických zájmů RF převzala řada českých internetových portálů a deníků některé výsledky *Výroční zprávy Bezpečnostní informační služby za rok 2014*, která ve vztahu k energetice upozorňuje, že Rusko nepovažuje boj o českou jadernou energetiku za ztracený. Zároveň podle zprávy BIS: „zájem ruské moci o českou jadernou energetiku v méně nápadných formách trvá. Oproti předchozímu období se ruské zájmy v ČR rozšířily (Temelín, Dukovany, dodávky jaderného paliva). S tím pak logicky souvisí ruský zájem o novou energetickou koncepci České republiky jako celek a o všechny subjekty, které mají na naplňování energetické koncepce být jen zprostředkovaný vliv.“¹²⁴ V případě energetických zájmů RF v Evropské unii si česká média všimla zejména ruského projektu výstavby plynovodu Nord Stream 2, který rozdělil členské státy EU na dva tábory, a to na odpůrce (zejména středoevropské a východoevropské země) a zastánce (především západoevropské země).¹²⁵

ZÁVĚR

Stejně jako předchozí rok 2014, také následující rok 2015 v oblasti vnějších energetických vztahů České republiky ukázal na *omezenou politizaci* české diskuse o některých otázkách spojených s vnější dimenzí energetické bezpečnosti. Zatímco téma vnější energetické politiky a s ní související otázky energetické bezpečnosti bylo v roce

2015 přítomno v politické debatě institucionálních aktérů ČR, tj. prezidenta, předsedy vlády, MPO, MZV a MŽP, otázce vnějších energetických vztahů České republiky se většina politických aktérů, tj. politických stran a hnutí, příliš nevěnovala. Zároveň v roce 2015 panoval mezi institucionálními a v omezené míře také politickými aktéry ČR velmi podobný nebo jen částečně odlišný názor na řadu energetických témat vnějších vztahů ČR, proto lze hovořit pouze o *omezené polarizaci* české diskuse. Tyto dvě skutečnosti v roce 2015 významným způsobem působily a determinovaly zahraničněpolitickou pozici a jednání ČR ve vnějších energetických vztazích, kde je třeba odlišit multilaterální a bilaterální rovinu.

Na multilaterální úrovni v rámci EU a V4 podporovala Česká republika v roce 2015, stejně jako v roce 2014, ve vnějších energetických vztazích dva postoje. Na jedné straně ČR v roce 2014 obhajovala *vytváření společné politiky*, která vycházela z *proaktivního jednání a spolupracující pozice*. V tomto ohledu Česká republika např. během roku opakovaně podpořila projekt energetické unie a společně s partnery z V4 prosadila do stávajícího návrhu energetické unie významné úpravy, podpořila jednání EU s USA o TTIP, společně s dalšími státy EU prosazovala právo členských států rozvíjet jadernou energii a rozhodovat samostatně o složení energetického mixu, zdůraznila nutnost posílení energetické bezpečnosti v podobě dokončení plně liberalizovaného vzájemně propojeného energetického trhu a v neposlední řadě se postavila proti realizaci plynovodu Nord Stream 2. Na straně druhé pak ČR přijala *adaptaci na vnější politiku*, která byla výsledkem *reaktivního jednání a neutrální pozice*, když se během roku 2015 společně s dalšími zeměmi V4 tradičně stavěla spíše kriticky k otázce další podpory OZE, snižování emisí CO₂, některým opatřením v oblasti snižování energetické účinnosti, ale svým jednáním tyto otázky neblokovala ani nevetovala a naopak na pařížské konferenci o změnách klimatu na listopadu a prosince podpořila proces klimatického vyjednávání a vyzvala přijetí ucelené právně závazné smlouvy. Zároveň po kritice ze strany zemí V4 se ČR přes odmítnutí podepsat dopis proti realizaci plynovodu Nord Stream 2 znovu postavila na stranu odpůrců jeho vybudování.

Podobně na bilaterální úrovni Česká republika ve svých vnějších energetických vztazích adoptovala v roce 2015, stejně jako v předešlém roce 2014, *proaktivním jednáním a spolupracující pozici* a snažila se o *vytváření společné politiky*. Tento postoj byl asi nejvíce patrný na příkladu otázky posílení české a unijní energetické bezpečnosti, např. prostřednictvím většího využití jaderné energie, kterou ČR v průběhu roku 2015 ve svých bilaterálních energetických vztazích s Rakouskem a SRN podporovala a v případě USA a Francie se dokonce s těmito státy snažila také spolupracovat, ale nikomu ji z těchto států nevnucovala. V případě energetických vztahů s Ruskem pak ČR v roce 2015 přijala *adaptaci na vnější politiku*, jež byla výsledkem *reaktivního jednání a neutrální pozice*. Na jednu stranu ČR akceptovala vnější energetickou politiku EU vůči RF, podpořila posílení energetické bezpečnosti EU a snížení unijní energetické závislosti na RF a zároveň souhlasila se sankcemi EU vůči Rusku. Na druhou stranu ČR jasně zdůraznila, že bude s RF i nadále jednat a spolupracovat v oblasti energetiky.

Poznámky

- ¹ K tomu srov. Tichý, Lukáš (2015): Energetika ve vnějších vztazích České republiky. In: Kořán, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2014. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 342–362.
- ² *Rusko zastavilo dodávky plynu na Ukrajinu, může to ovlivnit i tranzit*. E15.cz, 25. 11. 2015. On-line: goo.gl/2BFZbQ.
- ³ Baret, Daniel (2015): *Rusko varovalo EU: Zastavíme tranzit plynu přes Ukrajinu a dodáme ho jinam*. Reflex, 15. 1. 2015. On-line: goo.gl/Qi2COL.
- ⁴ *Deset zemí včetně Česka: Omezit ukrajinskou trasu plynu není dobrý nápad*. ČT24, 27. 11. 2015. On-line: goo.gl/SQcigZ.
- ⁵ *Podle ČR a dalších devíti zemí je Nord Stream 2 proti zájmům EU*. České noviny, 27. 11. 2015. On-line: goo.gl/AclMCI.
- ⁶ *Shell začal dodávat přes Slovensko plyn na Ukrajinu*. ČT24, 15. 4. 2015. On-line: goo.gl/L7WRvC.
- ⁷ *Zpráva o situaci v oblasti vztahů mezi EU a Ruskem (2015/2001(INI))*. Evropský parlament, 13. 5. 2015. On-line: www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A8-2015-0162+0+DOC+XML+V0//CS.
- ⁸ *Gazprom zneužívá svého postavení na trhu, tvrdí Evropská komise*. Blesk.cz, 22. 4. 2015. On-line: goo.gl/vGhbXp.
- ⁹ *Země EU se shodly na prodloužení a posílení sankcí proti Rusku*. Český rozhlas, 29. 1. 2015. On-line: goo.gl/7tZfGA.
- ¹⁰ MPO ČR: *Ministři EU jednali o TTIP a setkali se se svými protějšky ze zemí Východního partnerství*, 7. 5. 2015. On-line: www.mpo.cz/dokument157920.html.
- ¹¹ *Írán kývl na jadernou dohodu, žádnou bombu vyrábět nebude*. Novinky.cz, 14. 7. 2015. On-line: goo.gl/mQwzkk.
- ¹² *Začne Brusel spolupracovat s Íránem? Brzy zahájí jednání na vysoké úrovni*. E15.cz, 28. 7. 2014. On-line: goo.gl/3kla0k.
- ¹³ *Energie v březnu 2015*. Euroskop.cz, 9. 4. 2015. On-line: www.euroskop.cz/8440/25602/clanek/energie-v-breznu-2015/.
- ¹⁴ *Česko přerušení dodávek plynu na Ukrajinu neohrožuje. Evropa je zásobena dobře*. Aktuálně.cz, 27. 11. 2015. On-line: goo.gl/v60veM; *Kyjev prý ministra Mládku ujistil spíše o tranzitu ropy, než plynu*. Denik.cz, 17. 2. 2015. On-line: [/www.denik.cz/ekonomika/kyjev-pry-ministra-mladka-ujistil-spise-o-tranzitu-ropy-nez-plynu-20150217.html](http://www.denik.cz/ekonomika/kyjev-pry-ministra-mladka-ujistil-spise-o-tranzitu-ropy-nez-plynu-20150217.html).
- ¹⁵ Tamtéž.
- ¹⁶ *Česko se pod dopis proti rozšíření Nord Streamu nepodepíše*. Týden.cz, 2. 12. 2015. On-line: goo.gl/KLoHAp; *Plán Gazpromu destabilizuje Ukrajinu, míní Sobotka*. Nechápe Brusel. ČTK, 13. 9. 2015.
- ¹⁷ *Sobotka: Energetická unie zvýší spolehlivost dodávek*. E15.cz, 2. 4. 2015. On-line: goo.gl/MTzvNF.
- ¹⁸ *Mládek chce větší zásobníky plynu, mají pokrýt 50 procent spotřeby*. E15.cz, 17. 9. 2015. On-line: goo.gl/kUOYjp.
- ¹⁹ *Zaorálek jednal s prezidentem Íránu. O konfliktech v regionu i o uprchlících*. ParlamentníListy.cz, 7. 9. 2015. On-line: goo.gl/U6Os66.
- ²⁰ *Mládek chce větší zásobníky plynu, mají pokrýt 50 procent spotřeby*, op. cit.
- ²¹ *Vláda rozhodla o prolomení limitů na lomu Bílina. Těžba se zastaví 500 metrů od domů*. Aktuálně.cz, 19. 10. 2015. On-line: goo.gl/1MiuYy.
- ²² Tamtéž.
- ²³ Tamtéž.
- ²⁴ Tamtéž.
- ²⁵ Tamtéž.

- ²⁶ Sobotka: *V Dukovanech i Temelině budou nové bloky elektráren*. Aktuálně.cz, 23. 5. 2015. On-line: goo.gl/JfBwre.
- ²⁷ *At' Temelin staví zvláštní státní firma, chce Mládek. Babiš je ale proti*. Hospodářské noviny, 15. 6. 2015.
- ²⁸ Tamtéž.
- ²⁹ Tamtéž.
- ³⁰ *Šéf ČEZ: Každý jaderný blok bude stát až 150 miliard*. E15.cz, 3. 6. 2015. On-line: goo.gl/M5RYZq.
- ³¹ MPO ČR: *Národní akční plán jaderné energetiky v České republice*, 30. 11. 2015. On-line: www.mpo.cz/dokument166679.html.
- ³² MPO ČR: *Aktualizace Státní energetické koncepce České republiky*, 19. 5. 2015. On-line: www.mpo.cz/dokument158012.html.
- ³³ MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky ČR*, 13. 7. 2015. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html.
- ³⁴ Tamtéž.
- ³⁵ MO ČR: *Bezpečnostní strategie České republiky*, 4. 2. 2015. On-line: www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf.
- ³⁶ Tamtéž.
- ³⁷ Tamtéž.
- ³⁸ MO ČR: *Dlouhodobý výhled pro obranu 2030*, 15. 6. 2015. On-line: www.mocr.army.cz/ministr-a-ministerstvo/odkazy/odkazy-46088.
- ³⁹ MO ČR: *Koncepce výstavby Armády České republiky 2025*, 21. 12. 2015. On-line: www.mocr.army.cz/ministr-a-ministerstvo/odkazy/odkazy-46088.
- ⁴⁰ *Energie v březnu 2015*. Euroskop.cz, 9. 4. 2015. On-line: www.euroskop.cz/8440/25602/clanek/energie-v-breznu-2015/.
- ⁴¹ Tamtéž.
- ⁴² Tamtéž.
- ⁴³ *HK ČR: Zodpovědnost za energetický mix by měly nést členské státy EU*. Tretiruka.cz, 25. 2. 2015. On-line: www.tretiruka.cz/news/hk-cr-zodpovednost-za-energeticky-mix-by-mely-dest-clenske-staty-eu/.
- ⁴⁴ Tamtéž.
- ⁴⁵ Tamtéž.
- ⁴⁶ *ČR chce s dalšími státy vybojovat v EU větší podporu atomovým elektrárnám*. Svobodnymonitor.cz, 6. 3. 2015. On-line: goo.gl/6ZP5wm.
- ⁴⁷ *Brusel tlačí kvůli ruskému jádru*. Lidové noviny, 9. 3. 2015, s. 13.
- ⁴⁸ *Vláda ČR: Premiér Bohuslav Sobotka jednal na zasedání Evropské rady o podobě energetické unie*, 20. 3. 2015. On-line: goo.gl/3br78Q.
- ⁴⁹ Tamtéž.
- ⁵⁰ *Sobotka: Energetická unie přinese ČR větší bezpečnost dodávek*. E15.cz, 2. 4. 2015. On-line: goo.gl/cTHgrb.
- ⁵¹ *ČSSD: Premiér Sobotka po jednání s místopředsedou Evropské komise Šefčovičem: Prioritou české vlády je dokončení vnitřního trhu s energií*, 26. 5. 2015. On-line: goo.gl/pRVuwm.
- ⁵² *EU zveřejnila první Zprávu o stavu energetické unie*. Euroskop.cz, 23. 11. 2015. On-line: www.euroskop.cz/9007/26607/clanek/eu-zverejnila-prvni-zpravu-o-stavu-energeticke-unie/.
- ⁵³ *Plynovod ČR-Polsko a ropovod z Litvínova do SRN mezi projekty EU*. Finanční noviny.cz, 18. 11. 2015. On-line: goo.gl/Lnl71F.
- ⁵⁴ *Vláda ČR: Vláda schválila mandát pro premiéra na jednání Evropské rady*, 14. 12. 2015. On-line: www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=138110&tmplid=50.
- ⁵⁵ *Evropská rada bude dnes řešit jednotný digitální trh a energetickou unii*. Ekonomicky-denik.cz, 18. 12. 2015. On-line: goo.gl/cxjAeD.
- ⁵⁶ *Gazprom rozšíří Nord Stream a dostane se k německému plynu*. Týden.cz, 4. 9. 2015. On-line: goo.gl/1KA6Yz.

- ⁵⁷ *Rozšíření plynovodu přes Německo ohrozí Kyjev, stěžuje si ČR i další země*. iDNES.cz, 27. 11. 2015. On-line: goo.gl/u9mztx.
- ⁵⁸ Tamtéž.
- ⁵⁹ *Dále srov. Česko se pod dopis proti rozšíření Nord Streamu nepodepíše*. Týden.cz, 2. 12. 2015. On-line: goo.gl/KLoHAp.
- ⁶⁰ *Sobotka se postavil proti rozšíření plynovodu Nord Stream. Zastání před Merkelovou našel i u Tuska*. iHNeD.cz, 18. 12. 2015. On-line: goo.gl/rBYKGo.
- ⁶¹ *Gazprom zneužívá svého postavení na trhu, tvrdí Evropská komise*. Blesk.cz, 22. 4. 2015. On-line: goo.gl/vGhbXp.
- ⁶² *Bartuška: Gazprom buď nakonec uzná pravidla EU, nebo opustí trh*. E15.cz, 28. 4. 2015. On-line: goo.gl/fexqZz.
- ⁶³ *EU prodloužila sankce vůči Rusku do ledna 2016*. Kurzy.cz, 22. 6. 2015. On-line: www.kurzy.cz/zpravy/382115-eu-prodlouzila-sankce-vuci-rusku-do-ledna-2016/.
- ⁶⁴ *Ministr Zaorálek: Energetická unie bude jedním z hlavních témat našeho předsednictví*. Parlamentní listy.cz, 24. 3. 2015. On-line: goo.gl/ueFmUx.
- ⁶⁵ *Vláda ČR: Předsednictví ČR ve skupině V4: Prioritami je energetika i vnitřní soudržnost*, 1. 7. 2015. On-line: goo.gl/UT6om6.
- ⁶⁶ *Vláda ČR: Premiéři V4 přijali společné prohlášení ke klíčovým tématům prosincové ER*, 3. 12. 2015. On-line: goo.gl/xdwrpr.
- ⁶⁷ *Vláda ČR: V4 přijala společné prohlášení k tématům Evropské rady, jednání se zúčastnil i britský premiér Cameron*, 17. 12. 2015. On-line: goo.gl/AnsIjK.
- ⁶⁸ Tamtéž.
- ⁶⁹ *České předsednictví V4 a konference k energetickým otázkám*. Energetický regulační úřad, 16. 7. 2015. On-line: www.eru.cz/-/ceske-predsednictvi-v4-a-konference-k-energetickym-otazkam.
- ⁷⁰ Tamtéž.
- ⁷¹ *Vláda ČR: Premiéři ČR, Rakouska a Slovenska založili ve Slavkově nový formát regionální spolupráce*, 29. 1. 2015. On-line: goo.gl/4wli9i.
- ⁷² *Senát PČR: Závěry z jednání evropských výborů parlamentů zemí V4*, 16. 4. 2015. On-line: www.senat.cz/zpravodajstvi/zprava.php?id=1890.
- ⁷³ Tamtéž.
- ⁷⁴ *Do Polska dorazil první tanker se zkapalněným zemním plynem*. E15.cz, 11. 12. 2015. On-line: goo.gl/45Ssb7.
- ⁷⁵ *Prezidenti V4 a Chorvatska se shodli na potřebě posílit ochranu hranic EU*. Český rozhlas, 9. 10. 2015. On-line: goo.gl/CgH1Me.
- ⁷⁶ Tamtéž.
- ⁷⁷ *Ukrajina musí zůstat hlavní trasou pro tranzit plynu, říká Mládek*. E15.cz, 4. 12. 2015. On-line: goo.gl/pw2vW7.
- ⁷⁸ *Česko se pod dopis proti rozšíření Nord Streamu nepodepíše*. Týden.cz, 2. 12. 2015. On-line: goo.gl/KLoHAp.
- ⁷⁹ Tamtéž.
- ⁸⁰ *Rakouští ekologové se bojí Dukovan. Podepsali petici*. Týden.cz, 20. 2. 2015. On-line: www.tyden.cz/rubriky/domaci/rakousti-ekologove-se-boji-dukovan-podepsali-petici_334061.html.
- ⁸¹ *Rakouští politici kritizují plány ČR postavit nové reaktory*. Novinky.cz, 24. 5. 2015. On-line: goo.gl/JCkMV2.
- ⁸² Tamtéž.
- ⁸³ *Ministr životního prostředí se v Thajatalu sešel se svým rakouským protějškem. Poprvé po šesti letech*. Správa Národního parku Podyjí, 22. 7. 2015. On-line: goo.gl/bhr73o.
- ⁸⁴ Tamtéž.
- ⁸⁵ *Ministr Zaorálek bude jednat s rakouským ministrem a hejtmany*. ParlamentníListy.cz, 18. 8. 2015. On-line: goo.gl/9j7UwQ.

- ⁸⁶ Vláda ČR: *Předseda vlády se sešel s předsedou Spolkové rady Rakouska*, 6. 11. 2015. On-line: www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/predseda-vlady-se-sesel-s-predsedom-spolkove-rady-rakouska--136729/.
- ⁸⁷ *Česko opět čelilo náporu přebytečné elektřiny z Německa*. Elektrina.cz, 10. 2. 2015. On-line: www.elektrina.cz/problemy-ceps-kvuli-nemecke-elektrine.
- ⁸⁸ *Německo investuje miliardy, aby vyřešilo problémy s přetoky elektřiny*. ČT24, 17. 2. 2015. On-line: goo.gl/t7TTMx.
- ⁸⁹ *Němečtí ekologové chtějí zastavit britskou jadernou elektrárnu*. Denik.cz, 24. 4. 2015. On-line: goo.gl/EhLTSn.
- ⁹⁰ Tamtéž.
- ⁹¹ *Dukovany dostanou přednost před Temelínem při stavbě nového bloku*. ČT24, 23. 4. 2015. On-line: goo.gl/os360D.
- ⁹² *Sobotka u Merkelové: Jsme připraveni doložit, že nafta v kauze Viktoriagruppe byla naše*. iHNed.cz, 4. 5. 2015. On-line: goo.gl/TI56oI.
- ⁹³ Tamtéž.
- ⁹⁴ *Česko podepsalo s Německem dohodu o strategickém dialogu*. E15.cz, 3. 7. 2015. On-line: zpravy.e15.cz/domaci/politika/cesko-podepsalo-s-nemeckem-dohodu-o-strategickem-dialogu-1206196.
- ⁹⁵ *Vládní zmocněnec Bartuška: EPH i ČEZ podceňují dopady konfliktu s Ruskem*. Hospodářské noviny, 22. 4. 2015.
- ⁹⁶ Tamtéž.
- ⁹⁷ Tamtéž.
- ⁹⁸ Tamtéž.
- ⁹⁹ *Brusel tlačí kvůli ruskému jádru*. Lidové noviny, 9. 3. 2015, s. 13.
- ¹⁰⁰ *Česko přerušení dodávek plynu na Ukrajinu neohrožuje. Evropa je zásobena dobře*. Aktuálně.cz, 27. 11. 2015. On-line: goo.gl/v60veM.
- ¹⁰¹ *Zeman se sešel s Putinem, jednali i o české pohledávce*. Aktuálně.cz, 9. 5. 2015. On-line: goo.gl/4Ps8W8; *Zeman se v Číně sešel s Putinem, řešili islamisty i protiruské sankce*. iDNES.cz, 3. 9. 2015. On-line: goo.gl/DiCr0T.
- ¹⁰² *Mládek na Urale loboval za český projekt elektrárny na polárním kruhu*. E15.cz, 10. 7. 2015. On-line: goo.gl/qqQ2i2.
- ¹⁰³ *ČEZ plánuje strategický tendr na jaderné palivo*. Respekt, 25. 1. 2015. On-line: www.respekt.cz/fokus/cez-planuje-strategicky-tendr-na-jaderne-palivo.
- ¹⁰⁴ *Kdo zásobí Temelín? Bitva se vede i o jaderné palivo*. Euractiv.cz, 12. 1. 2015. On-line: goo.gl/v6WioA.
- ¹⁰⁵ Tamtéž.
- ¹⁰⁶ *ČEZ plánuje strategický tendr na jaderné palivo*. Respekt, 25. 1. 2015. On-line: www.respekt.cz/fokus/cez-planuje-strategicky-tendr-na-jaderne-palivo.
- ¹⁰⁷ *ČSSD: M. Poche: Bude do Evropy proudit plyn z USA?* 24. 4. 2015. On-line: www.cssd.cz/media/cssd-v-mediich/bude-do-evropy-proudit-plyn-z-usa/.
- ¹⁰⁸ *Vláda ČR: Premiér Bohuslav Sobotka jednal na zasedání Evropské rady o podobě energetické unie*. 20. 3. 2015. On-line: goo.gl/3br78Q.
- ¹⁰⁹ *Tomáš Prouza: TTIP není smlouva s ďáblem*. ParlamentníListy.cz, 7. 6. 2015. On-line: www.parlamentnilisty.cz/arena/nazory-a-petice/Tomas-Prouza-TTIP-neni-smlouva-s-dablem-378526.
- ¹¹⁰ *MZV ČR: Návštěva ministra Jana Mládka v USA*, 18. 5. 2015. On-line: www.mzv.cz/washington/cz/obchod_a_ekonomika/novinky/navsteva_ministra_jana_mladka_v_usa.html.
- ¹¹¹ *MPO ČR: Ministr Mládek v USA podpoří český letecký průmysl, bude jednat s americkými investory a politiky a vystoupí na prestižním Atlantic Council*, 13. 5. 2015. On-line: www.mpo.cz/zprava157969.html.
- ¹¹² *Sobotka a Zaorálek jednali s americkým viceprezidentem Bidenem*. Novinky.cz, 29. 9. 2015. On-line: goo.gl/6GTCQX.

- ¹¹³ *MZV ČR: MZV hostilo Strategický dialog ČR–USA*, 18. 6. 2015. On-line: goo.gl/WQi67e.
- ¹¹⁴ *MZV ČR: Návštěva státního tajemníka pro evropské záležitosti Tomáše Prouzy v Paříži*, 4. 5. 2015. On-line: goo.gl/JefaWh.
- ¹¹⁵ *MZV ČR: Ministr zahraničních věcí Lubomír Zaorálek navštívil Francii*, 9. 6. 2015. On-line: goo.gl/w1gUzk.
- ¹¹⁶ *MZV ČR: Ministr Zaorálek přijal ministra zahraničí Francie*, 23. 8. 2015. On-line: goo.gl/v8fZpr.
- ¹¹⁷ *Francie má stále zájem o dostavbu Temelína, oznámil Fabius*. E15.cz, 23. 8. 2015. On-line: goo.gl/wRiADZ.
- ¹¹⁸ Tamtéž.
- ¹¹⁹ *MZV ČR: Premiér jednal s francouzským ministrem zahraničí o strategickém partnerství a migrační krizi*, 24. 8. 2015. On-line: goo.gl/Nq8rMH.
- ¹²⁰ *MZV ČR: Předseda vlády se v Paříži zúčastnil zahájení klimatické konference*, 1. 12. 2015. On-line: goo.gl/Nq8rMH.
- ¹²¹ *ANKETA: Co přinese energetická unie České republiky?* Euractiv.cz, 19. 3. 2015. On-line: goo.gl/PJykKb.
- ¹²² *Vláda rozhodla o prolomení limitů na lomu Bilina. Těžba se zastaví 500 metrů od domů*. Aktuálně.cz, 19. 10. 2015. On-line: goo.gl/1MiuYy.
- ¹²³ *Průzkum: Většina Čechů je pro zachování a růst jaderné energie*. E15.cz, 9. 6. 2015. On-line: goo.gl/p0m0Fy.
- ¹²⁴ *Dále srov. BIS vydala výroční zprávu, varuje před ruskými a čínskými špióny*. ČT24, 4. 9. 2015. On-line: goo.gl/hXiWCT; *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2014*. BIS, 4. 9. 2015. On-line: goo.gl/Q8OpuW.
- ¹²⁵ *Rozšíření Nord Streamu jde proti zájmům EU, říká Česko a další země*. E15.cz, 27. 11. 2015. On-line: goo.gl/XXFILN.